

EKSPERTHINNANG

Esitan järgnevalt hinnangu Ebavere maastikukaitseala rekreatiivse mõju kohta sealsetele loodusväärtustele, samuti elustiku kaitse seisukohast olulised soovitused.

Ebavere mägi asub Pandivere kõrgustiku lõunanõlval, selle pikkus on 600 m, laius 300 m. Mägi on maastikuliselt keeruka struktuuriga, sest oosile on kuhjunud omakorda veel mõhn (Arold, 2005). Mägi on üleni kaetud kasvukohatüüpi esindava metsaga, mille alustaimestu on kõikjal enam-vähem ühetaoline. Peamisteks liikideks on selles:

- aasosi (*Equisetum pratense*)
- harilik jänesekapsas (*Oxalis acetosella*)
- harilik jänesesalat (*Mycelis muralis*)
- harilik kopsurohi (*Pulmonaria obscura*)
- harilik kurekell (*Aquilegia vulgaris*)
- harilik kuutõverohi (*Polygonatum odoratum*)
- harilik maikelluke (*Convallaria majalis*)
- harilik metspipar (*Asarum europaeum*)
- harilik mägimünt (*Clinopodium vulgare*)
- harilik naat (*Aegopodium podagraria*)
- harilik sinilill (*Hepatica nobilis*)
- harilik vaarikas (*Rubus idaeus*)
- imekannike (*Viola mirabilis*)
- kandiline naistepuna (*Hypericum maculatum*)
- kevadine seahernes (*Lathyrus vernus*)
- lillakas (*Rubus saxatilis*)
- longus helmikas (*Melica nutans*)
- luht-kastevars (*Deschampsia caespitosa*)
- lõhnav madar (*Galium odoratum*)
- maarja-sõnajalg (*Dryopteris filix-mas*)
- mets-hiirehernes (*Vicia sylvatica*)
- metskastik (*Calamagrostis arundinacea*)
- mets-kurereha (*Geranium sylvatica*)
- metsmaasikas (*Fragaria vesca*)
- mets-tähtshein (*Stellaria holostea*)
- naistesõnajalg (*Athyrium filix-femina*)
- nõgeselehine kellukas (*Campanula trachelium*)
- ohtene sõnajalg (*Dryopteris carthusiana*)
- püsik-seljarohi (*Mercurialis perennis*)
- salu-tähthein (*Stellaria nemorum*)
- sõrmtarn (*Carex digitata*)
- ussilakk (*Paris quadrifolia*)

Samblarindele on iseloomulikud:

harilik juusleht (*Cirriphyllum piliferum*)
harilik kadrisammal (*Atrichum undulatum*)
harilik raunik (*Plagiochila asplenoides*)
harilik salusammal (*Eurynchium angustirete*)
harilik tüviksammal (*Climacium dendroides*)
lainjas lehiksammal (*Plagiomnium undulatum*)
mets-lehiksammal (*Plagiomnium cuspidatum*)
sarnas-lehiksammal (*Plagiomnium affine*)
metsakäharik (*Rhytidiadelphus triquetrus*)
roossammal (*Rhodobyum roseum*)

Põõsarinde moodustavad:

harilik kuslapuu (*Lonicera xylosteum*)
harilik lodjapuu (*Viburnum opulus*)
mage sõstar (*Ribes alpinum*)
pihlakas (*Sorbus aucuparia*)
sarapuu (*Corylus avellana*)
tärnpuu (*Rhamnus cathartica*).

Kaitsealustest liikidest registreeriti karvane maarjalepp (*Agrimonia pilosa*) – LK III;
arvukas (ca 30 isendit) populatsioon vana torniaseme ümber

– 59°06,233' PL, 26°13,240' IP.

sammaldest sulgjas õhik (*Neckera pennata*) – LK III

– pihlakal 59°06,481' PL, 26°13,429' IP
– pihlakal 59°06,397' PL, 26°13,381' IP
– arukasel 59°06,104' PL, 26°13,206' IP

Arukase otsas – xx°xx,xx' PL, xx°xx,xx' IP – on umbes 12 kõrgusel suur kotkapesa.

Vastavalt puurinde koosseisule jaotuvad Ebavere mäe katvat metsad kaheks metsatüübiks (Lõhmus, 2004). Kaitseala ida- ja põhjaservas, nii sees- kui väljaspool kaitseala, kasvab 25-30 aastaseid istutatud kuusikuid. Kohati, näiteks punkti 59°06,339' PL, 26°13,068' IP ümbruses, on kuusikusse sisse tulnud rohkesti kaski ning need on kuuskedest üle kasvanud. Kaitseala ääreasasid, mäe jalamit ja nõlvade alaosa katab naadi kasvukohatüübi kuusik või kuuse-segamets, mis vastab loodusdirektiivi tüübile 9050 „Hariliku kuusega *Picea abies* rohundite-rikkad Fennoskandia metsad” (vt. lisatud skeemi). Punkti 59°06,108 PL, 26°13,205 IP ümbruses on üleseisnud kuusik, milles palju tuulemurdu, häiludes kasvab rohkesti haabu ja remmelgaid. Kaitseala piiranguvööndis kasvavaid kuusikuid on tugevasti harvendatud, puurindes esineb palju kaski, raagremmelgaid ja pihlakaid.

Nõlvade kesk- ja ülaosas on peapuuliigiks harilik pärn (*Tilia cordata*); mäe tipuosas, vana torniaseme ümber, aga ka nõlvade ülaosas ja mitmel pool mujal kasvab üsna ohtralt vahtraid (*Acer platanoides*), siin-seal võib näha arvukalt raagremmelgaid (*Salix caprea*). Metsatüpoloogia kohaselt kuuluvad need metsad naadi kasvukohatüübi pärnikute hulka, loodusdirektiivi klassifikatsiooni järgi esindavad aga esmajärgulise tähtsusega tüüpi 9020 „Tamme *Quercus*, pärna *Tilia*, vahtra *Acer*, saare *Fraxinus* või jalakatega *Ulmus*

Fennoskandia hemiboreaalsed looduslikud vanad laialehised epifüütiderikkad salumetsad’.

Kogu kaitseala ulatuses on rajatud tihe suusaradade võrgustik. Radade laius on 4-10 m. Kohati on seejuures rada buldooseriga süvistatud maapinna sisse, kohati on raja kõrvale lükatud mullavalle. Mõne raja kõrvale on rajatud elektriliinid koos neid kandavate betoonpostidega. Lisaks suusaradadele kulgeb läbi metsa rohkesti 1-2 m laiusi jalgradu. Mäe tipus on vana triangulatsioonitorni ase, sellest on säilinud ilmselt posti ankurdanud meetrikõrgused betoonpostid ning nelinurkne piirdekraav.

Arvestades Ebavere maastikukaitseala seisundit, sealsete metsakoosluste loodusväärtust, aga samuti Ebavere mäe kultuuriloolist tähtsust, tuleks selle majandamise puhul lähtuda järgmisest:

1. Arvestades seda, et mäe ülaosa katva pärniku puhul on tegemist üle-Euroopalist tähtsust omava kasvukohaga, ei tohi maastikukaitseala selles osa edaspidi lubada mingeid raieid ega muid looduslikku seisundit muutvaid tegevusi. Likvideerida tuleks triangulatsioonitornist jäänud betoonplokid ja täita ka seda ümbritsenud kraav, kuid vältimaks pinnase ja puude vigastamist, tuleb need tööd kindlasti teha ilma rasketehnikata.
2. Kuna ka maastikukaitseala ülejäänud osas kasvab loodusdirektiivi kriteeriumidele vastav mets (tüüp 9050), ei tohiks praegust suusaradade võrgustikku enam laiendada ega pikendada või tihendada, samuti oleks lubamatu uute kelgu-, jalg- või jooksuradade rajamine. Raietöid tuleb võimaldada vaid ulatuses, mis on vajalik radadele langenud tuulemurru ning nendele kooldunud põõsaste (sarapuude) kõrvaldamiseks. Muus osas tuleb lamapuit ja tuulemurd jätta koristamata, sest need on väga olulised haruldaste sammalde, samblike ja seente substraadina.
3. Silmas pidades pinnase vigastamisest tulenevat erosiooniohtu, ei saa maastikukaitseala piires lubada jalgrattasõitu ega ka mingite mootorsõidukite kasutamist.
4. Kindlasti kahjustaks metsakooslusi suusaradade katmine kunstlumega, sest kui seda veetakse rajale masinatega, kahjustaks see nii pinnast kui ka raja ääres kasvavaid puid, kui aga kunstlund hakatakse kohapeal tootma lumekahuritega, vajavad need suurel hulgal vett ja selle kohaletoimetamise torustikku. Vajaliku veehoidla rajamine praeguse suusabaasi taha, kus juba on väheses ulatuses tehtud buldooseriga pinnase planeerimist, on lubamatu, sest vajaliku mahuga veehoidla rajamisel muutuks kindlasti mäe nõlvu katva metsa põhjaveetase, mis muudaks suurel määral kogu praegust ökoloogilist seisundit ja kahjustaks oluliselt metsakooslusi.
5. Keskuse ümber on siin-seal ehitusprahi hunnikuid ja auke, mis peaks suusaradade hooldamise käigus saama koristatud.
6. Silmas pidades seda, et Ebavere mägi on vana hiiepaik, tuleks siin vältida kommertslike rahvaürituste (pidude) ja ka spordivõistluste korraldamist, kindlasti on

lubamatu mistahes pseudoreligioossete mälestiste või rajatiste (nagu näiteks „energiasammas” vms.) püstitamine. Vastuvõetamatu on kava ehitada endise torni asemele vaatetorn. Nii kultuuriloolisest kui looduskaitse seisukohast on lubamatu mistahes uute lõkke- või peoplatside rajamine, aga ka endiste sellelaadsete paikade laiendamine.

26.10.2009

Jaanus Paal
professor
Tartu Ülikool
Ökoloogia ja maateaduste instituut